

MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv

ZAANGAŻOWANIE POLITYCZNE KATOLIKÓW
W ŚWIETLE NOTY DOKTRYNALNEJ
O NIEKTÓRYCH ASPEKTACH DZIAŁALNOŚCI
I POSTĘPOWANIA KATOLIKÓW W ŻYCIU POLITYCZNYM

Sobór Watykański II przypomina, że posłannictwo Kościoła nie ma charakteru politycznego, gospodarczego czy społecznego, lecz religijny (KDK 42). Nie oznacza to jednak rezygnacji Kościoła z obecności w życiu społecznym. Spełnia on bowiem swoje funkcję w konkretnych strukturach społeczno-gospodarczych i politycznych, przenikając całe społeczeństwo. Kościół jest obecny w różnych sektorach świata za pośrednictwem ludzi świeckich, poprzez ich zaangażowanie.

Szczególne miejsce w dziedzinie życia społecznego zajmuje polityka, której znaczenie we współczesnym świecie trudno przecenić. Obszar działalności politycznej stale się rozszerza, angażując coraz większą liczbę aktywnych osób, a od wpływów szeroko pojętej polityki nie są wolne tak ważne dziedziny ludzkiego życia jak małżeństwo i rodzina, kultura czy życie zawodowe. Decyzje polityczne, znajdujące odbicie w obecnym życiu, rzutują także na przyszłość i w pewnym sensie programują życie kolejnych pokoleń. Nie dziwi zatem fakt, że nauczanie współczesnego Kościoła podejmuje problematykę polityki i uczestnictwa katolików w życiu politycznym¹

Dr MAREK FIAŁKOWSKI OFMConv – adiunkt Katedry Teologii Pastoralnej Szczegółowej Instytutu Pastoralno-Katechetycznego KUL; adres do korespondencji: Klasztor OO. Franciszkanów – Dom Studiów bł. J. Dunsza Szkota, ul. Parysa 40, 20-712 Lublin; tel. 526-75-60; e-mail: mfialkowski@franciszkanie.pl; www.dom.studiow.franciszkanie.pl

¹ M. F i a ł k o w s k i. *Udział katolików w życiu politycznym i budowaniu pokoju*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 2: *Teologia pastoralna szczegółowa*. Lublin 2002 s. 508.

Przykładem zainteresowania Kościoła aktywnością katolików w dziedzinie polityki jest wydana przez Kongregację Nauki Wiary 24 listopada 2002 r. *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym*². Dokument ten skierowany jest do biskupów Kościoła katolickiego, a w szczególny sposób do polityków katolickich i wszystkich wiernych świeckich, którzy są powołani do udziału w życiu politycznym demokratycznych społeczeństw³

Nasuwa się zatem pytanie: Jak w świetle *Noty doktrynalnej o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym* powinno wyglądać zaangażowanie katolików we współczesne życie polityczne? W poszukiwaniu odpowiedzi na postawione pytanie najpierw zostaną omówione najważniejsze zasady, którymi winni kierować się katolicy w uprawianiu polityki (I), następnie zwróci się uwagę na podmiot działalności politycznej (II) oraz formy zaangażowania katolików w politykę (III) i wreszcie ukazane zostaną niebezpieczeństwa, na jakie narażone jest uprawianie polityki we współczesnym świecie (IV).

I. ZASADY OBOWIĄZUJĄCE KATOLIKÓW W ZAANGAŻOWANIU POLITYCZNYM

Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym definiuje politykę jako różnego rodzaju działalność gospodarczą, społeczną i prawodawczą, która w sposób organiczny służy wzrastaniu wspólnego dobra i obejmuje umacnianie i obronę takich dóbr, jak porządek publiczny i pokój, wolność i równość, poszanowanie życia ludzkiego i środowiska, sprawiedliwość i solidarność⁴. Kościół opowiada się za polityką, której fundamentem jest personalistyczna koncepcja człowieka. W centrum tak uprawianej polityki będzie człowiek, jego godność i autonomia, a sama polityka jawi się wtedy jako służba drugiemu człowiekowi w imię dobra wspólnego⁵

² Kongregacja Nauki Wiary. *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym*. „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 24:2003 nr 2 s. 49-54 [dalej cyt. w przypisach jako *Nota*].

³ Tamże s. 49.

⁴ Tamże s. 49; zob. ChL 42.

⁵ T. W ó j c i a k. *Zaangażowanie polityczne świeckiego katolika*. „Chrześcijanin w świecie” 26:1997nr 3 s. 56-57.

Podstawową zasadą uprawiania polityki przez katolików jest dążenie do realizacji *d o b r a w s p ó l n e g o*⁶. Dobro wspólne stanowi całokształt tych warunków życia społecznego, dzięki którym jednostki, rodziny i zrzeszenia mogą pełniej i łatwiej osiągnąć swą doskonałość (*Mater et Magistra* nr 65; KDK 26, 74). Leży ono u podstaw zawiązywania się, tworzenia i rozwoju każdej grupy społecznej i społeczności. Podstawową ideą zawartą w zasadzie dobra wspólnego jest fakt, że warunkiem pełnego rozwoju osoby ludzkiej jest obecność w grupie społecznej i współdziałanie z innymi. Tylko wspólnym wysiłkiem można stworzyć dobra decydujące o kształcie naszego człowieczeństwa. Troska o dobro wspólne, przyczynianie się do jego wzrostu stanowi niezbędny fundament chrześcijańskiego rozumienia działalności politycznej⁷

Z zasadą dobra wspólnego łączy się kolejna zasada – *s o l i d a r n o ś c i*⁸. Jest ona także stylem i narzędziem uprawiania polityki w duchu chrześcijańskim. Zasada solidarności jest określana jako „mocna i trwała wola angażowania się na rzecz dobra wspólnego” (*Sollicitudo rei socialis* nr 38). Cechą charakterystyczną życia społecznego jest współzależność, która może być odczuwana jako przymus lub jako powinność moralna. W tym drugim przypadku świadomość wspólnego losu rodzi powinność podejmowania odpowiedzialności za siebie nawzajem i za całość społeczności, do której się przynależy. Z kolei ta całość również ma zobowiązania względem swoich członków, wyrażające się m.in. w kształtowaniu sprawiedliwego porządku społecznego. W ten sposób solidarność jawi się jako zasada porządkująca działalność jednostek, zwracając ją ku dobru większych i wyższych społeczności. Solidarność stanowi wymóg zarówno miłości bliźniego, jak i sprawiedliwości⁹. Polityka prowadzona w duchu solidarności jest drogą do pokoju, będącego dojrzałym owocem działalności politycznej (*Christifideles laici* nr 42).

⁶ Nota nr 1 s. 50.

⁷ W. P i w o w a r s k i. *ABC katolickiej nauki społecznej. Cz. 1: Wprowadzenie, podstawy, kierunki*. Pelplin 1993 s. 77-80; L. D y c z e w s k i. *Dobro wspólne w życiu społeczno-państwowym okresu transformacji*. W: *Ku prawdzie we wspólnocie człowieka i Boga. Studia dedykowane ks. Stanisławowi Kowalczykowi*. Red. E. Balawajder, P. Nitecki, A. Jabłoński. Sandomierz 1997 s. 167-169.

⁸ Nota nr 3 s. 51.

⁹ P. N i t e c k i. *Idea solidarności w nauczaniu Jana Pawła II*. „Chrześcijanin w świecie” 21:1989 nr 1 s. 3-5; M. T o s o. *Solidarność i pomocniczość w nauczaniu społecznym Kościoła*. „Społeczeństwo” 8:1998 nr 3 s. 483-487.

Kolejną zasadą, która powinien kierować się katolik w działalności politycznej, jest **z a s a d a p o m o c n i c z o ś c i** (subsidiarności)¹⁰ Stanowi ona najwyższe i nienaruszalne prawo filozofii społecznej, głoszące, że „co jednostka z własnej inicjatywy i własnymi siłami może zdziałać, tego jej nie wolno wydzierać na rzecz społeczeństwa; podobnie niesprawiedliwością, szkodą społeczną i zakłóceniem ustroju jest zabieranie mniejszym i niższym społecznościom tych zadań, które mogą spełnić, i przekazanie ich społecznościom większym i wyższym” (*Quadragesimo anno* nr 79). Zasada pomocniczości ma swoje źródło i podstawę w osobie ludzkiej, która jest podmiotem życia społecznego, i w naturze samej społeczności, której celem jest wspólne osiągnięcie dóbr niezbędnych dla poszczególnych osób w ich rozwoju. Chroni ona osobę ludzką, wspólnoty lokalne i inne mniejsze społeczności przed utratą należnej im autonomii. Zasada ta ma dwa aspekty: negatywny i pozytywny. Pierwszy oznacza uznanie inicjatyw, kompetencji i odpowiedzialności jednostek i niższych społeczności w stosunku do wyższych. Zakłada się tutaj poszanowanie autonomii, wolności i własnych praw oraz zabrania interwencji w życie i działanie niższych podmiotów, jeśli są one w stanie rządzić się i działać samodzielnie. Drugi aspekt, pozytywny, wyraża się w świadczeniu pomocy tam, gdzie jest ona konieczna. Chodzi tu jednak o pomoc doraźną, po to, by jednostka lub grupa społeczna, która nie jest w stanie zrealizować własnych celów i zadań, mogła po uzyskaniu pomocy dalej realizować je samodzielnie¹¹

II. PODMIOT DZIAŁALNOŚCI POLITYCZNEJ

B. Sorge rozróżnia dwa rodzaje zaangażowania politycznego: zaangażowanie w sensie społeczno-kulturowym oraz zaangażowanie w sensie praktycznym. Ten pierwszy, szeroko pojęty udział w polityce dotyczy każdej osoby i grupy społecznej. Jest on rozumiany jako działanie na płaszczyźnie wartości i obyczajów obywatelskich, skierowanych ku przekształcaniu życia społecz-

¹⁰ Nota nr 3 s. 51.

¹¹ W. P i w o w a r s k i. *Zaangażowanie społeczne parafian*. W: *Społeczno-religijna działalność parafii. Doświadczenia polskie i niemieckie. Materiały z sympozjum odbytego w dniach od 7. do 12.12.1990 r. w Filii Wydziału Nauk Społecznych KUL w Stalowej Woli*. Stalowa Wola 1992 s. 42-44; M. S p i k e r. *Zasada pomocniczości: podstawy antropologiczne i konsekwencje polityczne*. „Społeczeństwo” 5:1995 nr 1 s. 36-38.

nego. Już sam fakt istnienia i postępowania w sposób odpowiedzialny – indywidualnie czy zbiorowo – staje się udziałem w polityce. Drugi rodzaj zaangażowania politycznego, mający znaczenie węższe i bardziej wykonawcze, oznacza praktyczne podejmowanie decyzji i akcji zmierzających do realizacji wypracowanego modelu społeczno-politycznego. Decyzje te spoczywają w ręku partii politycznych, rządów, związków zawodowych i organizacji międzynarodowych. Oba wspomniane rodzaje zaangażowania są ze sobą ściśle powiązane i zależne od siebie¹²

Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym adresowana jest przede wszystkim do katolików powołanych do czynnego udziału w życiu politycznym¹³ Katolicy świeccy, jako obywatele państwa, winni stać się uczestnikami polityki państwowej, poszukiwania kompromisów i równowagi sił w konfliktach interesów, zabezpieczania wartości dobra wspólnego, takich jak wewnętrzny i zewnętrzny pokój, praw ludzkich i socjalnej sprawiedliwości. Rezygnacja z udziału w życiu politycznym oznacza rezygnację z własnych praw obywatelskich i z wpływu na losy państwa. Każdy katolik, chcąc być aktywnym obywatelem, powinien na miarę swoich możliwości i zdolności brać udział w działalności politycznej¹⁴

Sobór Watykański II zachęca katolików świeckich, obdarzonych talentem do działalności politycznej, aby się w nią angażowali, nie myśląc o własnej wygodzie lub zyskownym stanowisku. Polityka, będąca sztuką trudną, ale i wielce szlachetną, wymaga wcześniejszego przygotowania, a także pewnej odwagi (KDK 75). Oskarżenia o karierowiczostwo, kult władzy i korupcję oraz rozpowszechniony pogląd, że polityka musi być terenem moralnego zagrożenia, nie powinny odstraszać katolików od czynnego w niej udziału, a tym bardziej tłumaczyć ich nieobecność w polityce (*Christifideles laici* nr 42).

¹² B. S o r g e. *Ewangelizacja i zaangażowanie polityczne*. „Chrześcijanin w świecie” 7:1975 nr 33 s. 54-56; zob. K. R y c z a n. *Zaangażowanie katolików w życie społeczno-polityczne. Próba diagnozy*. W: *Zaangażowanie chrześcijan w życiu społecznym*. Red. A. Marcol. Opole 1994 s. 11.

¹³ Wskazuje na to zarówno tytuł dokumentu, jak i adresat: „Nota skierowana jest do Biskupów Kościoła katolickiego i wszystkich wiernych świeckich powołanych do udziału w życiu publicznym i politycznym demokratycznych społeczeństw” (*Nota* s. 49) oraz przypis 7 *Nory*, w którym znajdujemy informację, że dokument skierowany jest do osób świeckich.

¹⁴ P. M a z u r k i e w i c z. *Kościół i demokracja*. Warszawa 2001 s. 219, 229-230.

Świecki katolik angażujący się w politykę powinien traktować ją jako rzeczywistą służbę człowiekowi i społeczeństwu. Wymaga to od niego wysiłku unikania pokusy szukania własnych, partykularnych interesów, ulegania logice bezwzględnej walki o władzę lub poszukiwaniu zysku i sławy. Tak rozumiana polityka domaga się od katolika wierności zasadom wyznawanej przez siebie wiary. Wiara jednak wskazuje jedynie na wartości, na których należy oprzeć działanie polityczne i wedle których budować społeczeństwo, nie określa natomiast, poprzez jakie decyzje i na podstawie jakich programów należy to urzeczywistniać. *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym* przypomina, że zadaniem Kościoła nie jest wskazywanie konkretnych rozwiązań w sprawach doczesnych, które Bóg pozostawił wolnemu i odpowiedzialnemu osądowi każdego człowieka. Kościół ma jednak prawo i obowiązek formułować oceny moralne w sprawach rzeczywistości doczesnych¹⁵. Niewątpliwą pomocą w dziedzinie politycznej służy katolikowi znajomość społecznej nauki Kościoła, która obok teoretycznych sformułowań podstawowych zasad antropologii chrześcijańskiej zawiera także zestaw konkretnych zaleceń dotyczących życia społecznego, gospodarczego i politycznego¹⁶.

Katolik zaangażowany w życie polityczne podejmuje swoją działalność we własnym imieniu (KDK 76). Wiara skłania go, aby unikał bierności w życiu politycznym, ale zostawia mu cały trud i odpowiedzialność poszukiwań oraz ryzyko decyzji. Jest on zatem odpowiedzialny za swoje posunięcia i powinien tak postępować, by w każdej sytuacji pozostawać w zgodzie z własnym sumieniem, ukształtowanym zgodnie z zasadami płynącymi z Ewangelii. Nakłada to nań obowiązek ciągłego kształtowania sumienia w duchu chrześcijańskim. W budzeniu i kształtowaniu chrześcijańskiego sumienia u polityków szczególna rola przypada duszpasterzom¹⁷.

Polityk będący katolikiem nie może zapomnieć o autonomii, jaka przysługuje polityce (zob. KDK 36; *Christifideles laici* nr 42). Wymaga to uznania świeckiego charakteru polityki, który oznacza, że polityka posiada własną

¹⁵ *Nota* nr 2 s. 50.

¹⁶ M. C z e k a ń s k i. *Chrześcijanin wobec wyborów politycznych. Przewodnik*. Kraków 2000 s. 133-134.

¹⁷ *Nota* s. 49; zob. Konferencja Plenarna Episkopatu Francji. *O chrześcijańska praktykę w polityce*. „Chrześcijanin w świecie” 1973 nr 4 s. 72; S. P a m u ł a. *Polityk potrzebny III Rzeczypospolitej Polskiej*. „Homo Dei” 63:1994 nr 1 s. 52-53.

tożsamość, swą własną prawdę i dobro, celowość, prawa i narzędzia wpisane w jej istotę. Ten charakter musi być rozpoznany i uszanowany przez polityka.

Katolik zaangażowany w działalność polityczną musi być osobą kompetentną, dobrze znającą dziedzinę polityki. Skuteczność i profesjonalizm winien łączyć się u niego z gotowością do współpracy i dialogu ze wszystkimi, także z osobami innych orientacji politycznych. Styl polityki uprawianej przez katolików powinna cechować otwartość na właściwie rozumiane kompromisy. Katolik nie może umniejszać fundamentalnych wartości etycznych na rzecz doraźnych i utylitarnych celów oraz uciekać się do niegodziwych i nieuczciwych metod walki politycznej, lecz musi cierpliwie i stopniowo poszukiwać rozwiązań, które służą dobru wspólnemu i mogą zostać zaakceptowane przez społeczeństwo. Każdy polityczny wybór katolika będzie zawsze owocem podwójnej wierności: wierności wobec inspirujących go wartości ewangelicznych i wierności wobec reguł właściwych sztuce polityki, która przynależy do porządku rozumu¹⁸

Mówiąc o podmiocie działalności politycznej, należy zwrócić uwagę na pluralizm polityczny katolików. Ponieważ te same cele w państwie można osiągnąć poprzez różne programy i opcje, normalną rzeczą jest, że katolicy mogą różnić się w sądach co do skuteczności i zasadności danego wyboru lub programu partii czy rządu (zob. KDK 43; OA 50). *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym* przypomina, że „uprawniony pluralizm doczesnych opcji nie podważa bynajmniej zasad, z których wynika zobowiązanie katolików do zaangażowania w politykę, a odwołujących się bezpośrednio do chrześcijańskiej nauki moralnej i społecznej”¹⁹ Tak rozumiany pluralizm jest nie tylko uprawniony, ale i korzystny dla politycznej działalności, gdyż wywołana przezeń dyskusja pozwala lepiej określić, co naprawdę służy dobru wspólnemu²⁰

Katolik nie wnosi gotowej doktryny politycznej i nie ma także recepty na najlepsze rozwiązania polityczne. Z racji wiary w Jezusa Chrystusa nie otrzymuje także żadnego boskiego posłannictwa w dziedzinie polityki. Musi wraz ze współczesnymi sobie ludźmi, różnych orientacji religijnych i po-

¹⁸ C z e k a ń s k i. *Chrześcijanin wobec wyborów politycznych* s. 127-136; zob. T. B o r u t k a. *Zadania społeczne laikatu*. Bielsko-Biała 1996 s. 270-276.

¹⁹ *Nota* nr 2 s. 50.

²⁰ Zob. A. Z w o l i ń s k i. *Katolik i polityka*. Kraków 1999 s. 94-95.

litycznych, trudzić się nad poszukiwaniem metod budowy bardziej sprawiedliwego świata²¹

III. FORMY ZAANGAŻOWANIA KATOLIKÓW W POLITYKĘ

Zaangażowanie katolików w życie polityczne w praktyce oznacza udział w rozstrzyganiu spraw społeczności państwowej, narodowej i lokalnej dla dobra jej członków i całej wspólnoty przez udział w sprawowaniu władzy, w jej kreowaniu i kontroli nad nią²² Szczególne znaczenie ma zatem udział katolików w wolnych wyborach oraz działalność w partiach politycznych.

W systemach demokratycznych każdy obywatel jest odpowiedzialny za kształt i oblicze instytucji demokratycznych, czyli za rząd, parlament i samorządy. *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym* przypomina, że we współczesnych społeczeństwach demokratycznych wszyscy obywatele mogą mieć poprzez głosowanie wpływ na wybór ustawodawców i rządzących²³ Udział w wyborach jest wyrazem odpowiedzialności i troski o dobro wspólne, w którym realizuje się dobro każdego człowieka. Jest to tym bardziej prawo i obowiązek każdego wierzącego (KDK 75). Nie można być dobrym katolikiem, nie będąc dobrym obywatelem. Nieuczestniczenie w wyborach należy uznać za brak odpowiedzialności za dobro wspólne narodu i społeczeństwa – jest to grzech zaniedbania²⁴ Powstrzymanie się od udziału w wyborach może być także swego rodzaju wyborem, dającym szansę politycznego wybicia się osobom, które nie zamierzają kierować się zasadą dobra wspólnego i wartościami chrześcijańskimi.

Mówiąc o moralnym obowiązku uczestniczenia w wyborach, nie można pominąć kwestii, komu należy powierzać urzędy w państwie. Katolik powinien udzielić poparcia kandydatom gwarantującym kompetentne realizowanie wskazań społecznego nauczania Kościoła. *Nota doktrynalna o nie-*

²¹ A. S i e m i a n o w s k i. *Chrześcijanin: zbawienie i polityka*. „W drodze” 1985 nr 9 s. 13.

²² H. S k o r o w s k i. *Pojęcie: zaangażowanie społeczne*. W: *Zaangażowanie chrześcijan* s. 173-174.

²³ *Nota* s. 49.

²⁴ *Słowo Biskupów polskich w sprawie wyborów do Parlamentu*. „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 14:1993 nr 8-9 s. 57-58.

których aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym podkreśla, że katolik nie może popierać sił i ruchów politycznych, które nie respektują moralnego i społecznego nauczania Kościoła²⁵

Wyrazem zaangażowania katolików w działalność polityczną jest przynależność do partii politycznych. Dotyczy to przede wszystkim tych katolików, którzy odznaczają się zdolnościami do prowadzenia tego typu działalności (zob. KDK 75). Partie polityczne są zorganizowanymi grupami powstałymi na zasadzie wolnych decyzji członków. Posiadają one określony program i są powoływane do reprezentowania zorganizowanych interesów rozmaitych kategorii ludzi. W systemach demokratycznych istnieje pluralizm partii politycznych, czyli ich wielość i konkurencja na arenie politycznej. W zależności od miejsca w systemie politycznym można rozróżnić partie rządzące oraz partie pozostające w opozycji. Taki układ zależy od poparcia społecznego, które opiera się na wolności wyboru pomysłów i programów działania głoszonych przez daną partię²⁶

Katolicy mogą angażować się zarówno w istniejące w społeczeństwie partie polityczne, jak też tworzyć nowe partie chrześcijańskie. W pierwszym przypadku chodzi o partie, które w swoich programach i swej polityce nie występują przeciw wierze i moralności chrześcijańskiej. Kiedy jednak partia zmierza do celów przeciwnych wierze i moralności chrześcijańskiej i stawia własną korzyść nad dobro wspólne, katolicy nie mogą do niej należeć ani na nią głosować²⁷

Wydaje się także rzeczą uprawnioną, aby katolicy jednoczyli się tworząc partie chrześcijańskie. Dzięki partiom powstałym z inspiracji chrześcijańskiej przesłanie chrześcijańskie może w znacznym stopniu przyczyniać się do powstawania skutecznych i odważnych rozwiązań problemów społecznych. Kolejnymi zaletami tych partii jest podejmowanie przez katolików wspólnych inicjatyw bez rozproszenia sił i środków oraz podkreślenie własnej tożsamości. W ten sposób wartości, które daje wiara, mogą się utrwalać i przyczyniać do budowania pluralistycznego społeczeństwa²⁸ Przy tej okazji na-

²⁵ Nota nr 6 s. 53; zob. *II Polski Synod Plenarny 1991-1999. Kościół wobec rzeczywistości politycznej*. Poznań 2001 nr 38 s. 94.

²⁶ W. P i w o w a r s k i. *Partie polityczne*. W: *Słownik katolickiej nauki społecznej*. Red. W. Piwowarski. Warszawa 1993 s. 127-128.

²⁷ Nota nr 6 s. 53; zob. M. F l o r c z y k. *Teologiczne motywy zaangażowania świeckich w życie polityczne*. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. *Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001*. Katowice 2000 s. 376.

²⁸ S. R o s i k. *Głos w dyskusji*. W: *Zaangażowanie chrześcijan* s. 134.

leży jasno podkreślić, że partia, która określa się jako chrześcijańska, nie staje się instytucją kościelną i nie znajduje się pod bezpośrednią władzą hierarchii. Kościół bowiem nie identyfikuje się z żadną partią i żadna z nich nie ma legitymacji do reprezentowania Kościoła (por. KDK 76). Określenie „chrześcijańska” w nazwie partii nie oznacza, że jest to partia wyznaniowa, a jedynie że rozpoznaje się w zasadach chrześcijańskiej nauki społecznej²⁹

IV. NIEBEZPIECZEŃSTWA ZAGRAŻAJĄCE DZIAŁALNOŚCI POLITYCZNEJ

Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym jest reakcją na niektóre błędne poglądy i tendencje, które w ostatnim czasie pojawiły się w polityce. Są one przejawem złożonego procesu kulturowego, jaki zachodzi we współczesnym społeczeństwie. Proces ten jest, z jednej strony, odzwierciedleniem schyłku pewnej epoki, a z drugiej wyrazem poszukiwań i niepokoju związanych z nowymi wyzwaniem. Omawiany dokument Kongregacji Nauki Wiary zwraca uwagę na widoczny w dzisiejszym świecie relatywizm kulturowy. Przejawia się on w próbach teoretycznego uzasadniania i obrony pluralizmu etycznego, sankcjonującego dekadencję rozumu oraz rozkład zasad naturalnego prawa moralnego. Często głosi się także tezę, że tego rodzaju pluralizm etyczny jest warunkiem demokracji. Efektem owej tendencji jest domaganie się przez obywateli uznania całkowitej autonomii swoich wyborów moralnych, natomiast ze strony ustawodawców tworzenie praw nie liczących się z zasadami etyki naturalnej. Tego rodzaju prawa naznaczone bywają przemijającymi, acz modnymi tendencjami kulturowymi i moralnymi³⁰ Opisywanemu zjawisku towarzyszy żądanie, aby obywatele, w imię opacznie rozumianej tolerancji, rezygnowali z uczestnictwa w życiu społeczno-politycznym swoich krajów w sposób zgodny z uznawaną przez siebie koncepcją człowieka i dobra wspólnego. Zakłada się przy tym, że wszystkie wizje dobra człowieka są równie prawdziwe i mają taką samą wartość. Wobec takiej sytuacji katolik musi pamiętać, że uprawniony pluralizm doczesnych opcji nie może podważać zasad wynikających z chrześcijańskiej nauki moralnej i społecznej, wedle których należy uprawiać politykę. Do tych zasad katolicy muszą się ciągle

²⁹ C z e k a ń s k i. *Chrześcijanin wobec wyborów politycznych* s. 131.

³⁰ *Nota* nr 1 s. 50.

odwoływać, gdyż stanowią one punkt odniesienia ich politycznej działalności, jednocześnie wyrażając sprzeciw wobec koncepcji pluralizmu opartego na relatywizmie moralnym³¹. Jest to ważne tym bardziej, że współcześnie obserwujemy pojawianie się wielu złożonych problemów, które nie występowały w poprzednich stuleciach. Osiągnięcia naukowe stawiają dzisiaj przed człowiekiem nowe wyzwania i dylematy moralne. Konfrontacje polityki z nienaruszalnymi zasadami moralnymi jest szczególnie widoczna w dyskusji nad koncepcją osoby ludzkiej, nienaruszalnością ludzkiego życia oraz wartością małżeństwa i rodziny.

Kolejnym niebezpieczeństwem związanym z uprawianiem polityki w świecie współczesnym jest błędne rozumienie zasady „laickości”. *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym* podkreśla, że „laickość pojmowana jako autonomia sfery obywatelskiej i politycznej w stosunku do sfery religijnej i kościelnej – ale nie w odniesieniu do zasad moralnych – jest wartością przyswojoną [...] i uznaną przez Kościół”³². Znajdujemy tutaj odniesienie do przypomnianej przez Sobór Watykański II autonomii rzeczy ziemskich, która obowiązuje w dziedzinie zaangażowania Kościoła na rzecz rozwoju świata. Przysługuje ona rzeczywistości ziemskiej w tym sensie, że ma ona prawa i wartości (KDK 36), które człowiek musi poznać, pamiętając, że wszystkie rzeczy zostały stworzone przez Boga, dzięki czemu mają swoją trwałość, prawdziwość, dobro oraz własny porządek. Autonomia rzeczy ziemskich nie zakłada jednak ich absolutnej niezależności. Oznacza to, że nie jest to autonomia równoznaczna z niezależnością od Stwórcy (KDK 36) oraz z wyłamaniem się spod wszelkich norm prawa naturalnego i stanowionego (KDK 41)³³. „Laickość” zatem oznacza postawę respektowania prawdy wypływającej z naturalnej wiedzy o człowieku żyjącym w społeczności, niezależnie od tego, że prawdy te są częścią nauczania określonej religii. Za błędne trzeba uznać utożsamianie słusznej postawy autonomii, jaką katolicy winni przestrzegać w działalności politycznej, z postulatem niezależności od nauczania moralnego i społecznego Kościoła. Próby politycznego dyskredytowania chrześcijan za względu na ich moralny obowiązek postępowania zgodnie z nakazami sumienia oraz odma-

³¹ *Nota* nr 2 s. 50; zob. J. M a r i a ń s k i. *Kościół katolicki w społeczeństwie obywatelskim. Refleksje socjologiczne*. Lublin 1998 s. 68-84.

³² *Nota* nr 5 s. 52.

³³ M. F i a ł k o w s k i. *Stosunek Kościoła do świata*. W: *Teologia pastoralna*. Red. R. Kamiński. T. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*. Lublin 2000 s. 258-259.

wianie im prawa do politycznego działania zgodnego z własnymi przekonaniami *Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym* określa jako formę nietolerancyjnego laicyzmu³⁴

*

Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym nie zawiera całego nauczania Kościoła na temat zaangażowania katolików w życie polityczne. Jej celem jest przypomnienie najważniejszych zasad, którymi winni kierować się katolicy w uprawianiu polityki. Jak wspomniano wcześniej, ponowne przedstawienie najważniejszych elementów nauki Kościoła o polityce i zaangażowaniu politycznym katolików jest reakcją na pojawiające się w ostatnim czasie „dwuznaczne poglądy i budzące zastrzeżenia postawy” w kręgach katolików, stowarzyszeń lub organizacji o inspiracji katolickiej³⁵ Z nauczania Kościoła współczesnego jasno wynika, że żaden katolik nie może pozostawać obojętny na sprawy polityczne, lecz na miarę swoich charyzmatów i możliwości musi włączyć się w działalność polityczną służącą dobru wspólnemu. Aby sprostać temu wyzwaniu, konieczna jest odpowiednia formacja i przygotowanie. W edukacji politycznej ważną rolę odgrywa nie tylko wiedza ekonomiczna i wiedza o mechanizmach politycznych, ale także katolicka nauka społeczna, która wypracowała odpowiednie zasady życia społecznego, gwarantujące ład i harmonię w życiu politycznym³⁶

³⁴ *Nota* nr 5 s. 53.

³⁵ *Nota* s. 49.

³⁶ Zob. K. R y c z a n. *Działalność duszpasterska Kościoła a zaangażowanie polityczne*. „Collectanea Theologica” 57:1987 fasc. 3 s. 125-126.

LITERATURA

- B o r u t k a T.: Zadania społeczne laikatu. Bielsko-Biała: Scangraph 1996.
- C z e k a ń s k i M.: Chrześcijanin wobec wyborów politycznych. Przewodnik. Kraków: Wyd. „M” 2000.
- D y c z e w s k i L.: Dobro wspólne w życiu społeczno-państwowym okresu transformacji. W: Ku prawdzie we wspólnocie człowieka i Boga. Studia dedykowane ks. Stanisławowi Kowalczykowi. Red. E. Balawajder, P. Nitecki, A. Jabłoński. Sandomierz 1997 s. 167-174.
- F i a ł k o w s k i M.: Stosunek Kościoła do świata. W: Teologia pastoralna. Red. R. Kamiński. T. 1. Teologia pastoralna fundamentalna. Lublin: Atla 2 2000 s. 249-292.
- Udział katolików w życiu politycznym i budowaniu pokoju. W: Teologia pastoralna. Red. R. Kamiński. T. 2. Teologia pastoralna szczegółowa. Lublin: Atla 2 2002 s. 508-513.
- F l o r c z y k M.: Teologiczne motywy zaangażowania świeckich w życie polityczne. W: Komisja Duszpasterska Episkopatu Polski. Nowa ewangelizacja u progu Trzeciego Tysiąclecia. Program duszpasterski na rok 2000/2001. Katowice: Wyd. Kurii Metropolitarnej w Katowicach 2000 s. 369-377.
- H e c k e l R.: Dlaczego i w jaki sposób Kościół zabiera głos w dziedzinie społecznej i politycznej. „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 2:1981 nr 8 s. 19-20.
- Konferencja Plenarna Episkopatu Francji: O chrześcijańską praktykę w polityce. „Chrześcijanin w świecie” 1973 nr 4 s. 60-80.
- Kongregacja Nauki Wiary: Nota doktrynalna o niektórych aspektach działalności i postępowania katolików w życiu politycznym. „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 24:2003 nr 2 s. 49-54.
- M a r i a ń s k i J.: Kościół katolicki w społeczeństwie obywatelskim. Refleksje socjologiczne. Lublin: RW KUL 1998.
- M a z u r k i e w i c z P.: Kościół i demokracja. Warszawa: PAX 2001.
- P a m u ł a S.: Polityk potrzebny III Rzeczypospolitej Polskiej. „Homo Dei” 63:1994 nr 1 s. 51-62.
- P i w o w a r s k i W.: ABC katolickiej nauki społecznej. Cz. 1: Wprowadzenie, podstawy, kierunki. Pelplin: Wyd. Diecezjalne 1993.
- P i w o w a r s k i W.: Partie polityczne. W: Słownik katolickiej nauki społecznej. Red. W. Piwowarski. Warszawa: PAX, Palabra 1993 s. 127-128.
- Zaangażowanie społeczne parafian. W: Społeczno-religijna działalność parafii. Doświadczenia polskie i niemieckie. Materiały z sympozjum odbytego w dniach od 7. do 12.12.1990 r. w Filii Wydziału Nauk Społecznych KUL w Stalowej Woli. Stalowa Wola: Filia Wydziału Nauk Społecznych KUL 1992 s. 41-56.
- II Polski Synod Plenarny 1991-1999. Kościół wobec rzeczywistości politycznej. Poznań: Pallottinum 2001 s. 83-99.
- R o s i k S.: Głos w dyskusji. W: Zaangażowanie chrześcijan w życiu społecznym. Red. A. Marcol. Opole: Wyd. Św. Krzyża 1994 s. 130-135.

- R y c z a n K.: Działalność duszpasterska Kościoła a zaangażowanie polityczne. „Collectanea Theologica” 57:1987 fasc. 3 s. 121-123.
- Zaangażowanie katolików w życie społeczno-polityczne. Próba diagnozy. W: Zaangażowanie chrześcijan w życiu społecznym. Red. A. Marcol. Opole: Wyd. Św. Krzyża 1994 s. 9-22.
- S i e m i a n o w s k i A.: Chrześcijanin: zbawienie i polityka. „W drodze” 1985 nr 9 s. 3-15.
- S k o r o w s k i H.: Pojęcie: zaangażowanie społeczne. W: Zaangażowanie chrześcijan w życiu społecznym. Red. A. Marcol. Opole: Wyd. Św. Krzyża 1994 s. 169-174.
- Słowo Biskupów polskich w sprawie wyborów do Parlamentu. „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie) 14:1993 nr 8-9 s. 57-58.
- S o r g e B.: Ewangelizacja i zaangażowanie polityczne. „Chrześcijanin w świecie” 7:1975 nr 33 s. 44-64.
- S p i k e r M.: Zasada pomocniczości: podstawy antropologiczne i konsekwencje polityczne. „Społeczeństwo” 5:1995 nr 1 s. 33-47.
- W ó j c i a k T.: Zaangażowanie polityczne świeckiego katolika. „Chrześcijanin w świecie” 26:1997 nr 3 s. 53-65.
- Z w o l i Ń s k i A.: Katolik i polityka. Kraków: Wyd. WAM 1999.

CATHOLICS' POLITICAL INVOLVEMENT IN THE LIGHT
OF *DOCTRINAL NOTE ON SOME ASPECTS*
OF *CATHOLICS' WORK AND CONDUCT IN POLITICAL LIFE*

S u m m a r y

It is impossible to overestimate the significance of politics in the modern world. Important spheres of human life, like marriage and family or culture are under a strong influence of broadly understood politics. Political decisions refer not only to the present, but they also have a bearing on the future, and in a sense they concern future generations, too. All this results in the contemporary Church's teaching that undertakes the issue of politics and Catholics' participation in political life. *Doctrinal Note on Some Aspects of Catholics' Work and Conduct in Political Life* issued on 24 November 2002 by the Congregation for the Teaching of Faith is an example of this interest.

The article discusses – in the light of the mentioned document – the most important principles that a Catholic involved in politics should be guided by. Next it shows the subject and the forms of political activity (participation in free elections and affiliation to political parties). At the end we find a short characterization of dangers that, according to the *Note*, the contemporary politics is exposed to.

Translated by Tadeusz Karłowicz

Słowa kluczowe: polityka, polityk, katolicy, partie, wybory, Kościół wobec polityki.

Key words: politics, politician, Catholics, parties, elections, the Church's attitude towards politics.